

IV

[1] Veuràs que, als homes més poderosos i que han assolit la més alta posició, se'ls escapen expressions en què es mostren desitjosos d'una vida sense ocupacions, la lloen, la prefereixen a tots els seus béns. Anhelen, de tant en tant, baixar d'aquell pedestal en què es troben, si és possible baixar-ne sense risc, car la prosperitat, encara que res no la colpegi ni la faci trontollar des de fora, s'acaba ensorrant per si mateixa. [2] El diví August,¹² a qui els déus atorgaren més poder que a cap altre home, no deixà d'implorar per a si mateix el repòs ni de demanar que el rellevessin dels afers d'Estat; tots els seus temes de conversa acabaven tornant sempre al mateix punt: que esperava una vida sense ocupacions; trobava suportables les seves fatigues només gràcies a aquest consol —fals, sí, però dolç—: que algun dia viuria per a si mateix. [3] En el text d'una carta que va trametre al senat, després d'assegurar que el seu descans no estaria mancat de dignitat ni desmereixeria de la seva glòria anterior, hi vaig trobar aquestes paraules: «Però, això, és més atractiu poder posar-ho en pràctica que no pas prometre-ho. A mi, tanmateix, l'anhel d'aquest temps tan desitjat m'ha empès, ja que la fruïció d'aquella realitat encara es fa esperar, a obtenir anticipadament una mica de plaer en la dolcesa d'expressar-lo.»¹³ [4] La vida sense ocupacions li semblà un fet tan important que el tastava per endavant en la seva imaginació, ja que no podia tastar-lo en la realitat.

Aquell que s'adonava que totes les coses depenien únicament d'ell mateix, que dictava el destí d'homes i pobles, s'afigurava, ple de joia, aquell dia en què es despullaria de la seva grandesa. [5] Havia experimentat quanta suor li feia rajar aquella prosperitat que resplendia per totes les terres, quants neguits ocults amagava: forçat a enfrontar-se amb les armes primerament als seus conciutadans,¹⁴ després als seus col·legues,¹⁵ finalment als seus parents,¹⁶ vessà llur sang per mar i per terra; quan la guerra l'havia fet voltar per Macedònia, Sicília, Egipte, Síria i Àsia¹⁷ i per gairebé totes les costes, dirigí els seus exèrcits, cansats d'abatre romans, a guerrear contra estrangers; mentre pacificava els Alps i sotmetia els enemics que s'havien infiltrat al bell mig de l'imperi aprofitant la pau,¹⁸ i mentre desplaçava les fronteres més enllà del Rin i de l'Eufrates i del Danubi,¹⁹ a Roma mateix s'esmolaven contra ell els punyals de Murena, Cèpió, Lèpid, Egnaci i altres;²⁰ [6] encara no se n'havia sortit, d'aquests complots, quan la seva filla i un gran nombre de joves nobles, vinculats per l'adulteri com si fos per un jurament, li provocaven terror, a una edat ja crebantada,²¹ i, encara més, també havia de témer, altra vegada, una dona unida a un Antoni;²² acabava d'extirpar aquestes nafres, juntament amb els membres afectats, i en sorgien d'altres: tal com un cos carregat de molta sang, sempre rebotava per un lloc o un altre. Per consegüent, demanava una vida retirada; les seves fatigues trobaven repòs tot esperant-la i imaginant-la; vet

aquí el desig inabastable d'aquell que podia satisfer els desigs inabastables dels altres.

V

[1] Marc Tul·li Ciceró, sacsejat entre Catilines i Clodis i també entre Pompeus i Crassus —els uns, enemics declarats; els altres, amics dubtosos—²³ mentre fluctuava juntament amb la República i la sostenia quan se n'anava al fons, en veure's finalment apartat del càrrec sense haver-se mostrat serè en les situacions favorables ni capaç de suportar les desfavorables,²⁴ quantes vegades renegà d'aquell consolat seu, el mateix que havia lloat, no sense motiu, però sí sense fi! [2] Amb quins llastimosos mots s'expressa en una carta a Àtic,²⁵ quan Pompeu pare ja havia estat vençut i Pompeu fill encara reanimava a Hispània les tropes derrotades!²⁶ Diu: «¿Em preguntes què faig aquí? M'entretinc, en semilibertat, en la meua finca de Túsculum.»²⁷ A continuació afegeix altres mots, amb els quals no sols deplora la seva existència anterior i es queixa de la present, sinó que també desespera de la futura. [3] Ciceró es declarà en semilibertat; però, per Hèrcules!, un savi mai no es rebaixarà a un qualificatiu tan humiliant, mai no estarà en semilibertat, sinó sempre en una llibertat total i absoluta, independent i autònom i per damunt de totes les coses: efectivament, ¿què hi pot haver per sobre d'aquell que està per sobre de la fortuna?